

МАСЛОВСЬКА Людмила
ЛЕСЯ УКРАЇНКА І СХІД

Східні стежини знайшли відображення у творчій спадщині Лесі Українки – видатної поетеси, драматурга, перекладача, літературного критика, фольклориста. У поетичних творах Лесі Українки часто повторюються два слова «крила» і «пісня». Можливо, тому, що найдужчою мрією її завжди було злетіти, переборюючи окупи слабого тіла. Рядки її віршів, наповнені м'якими і сумними наспівами рідної землі, де б вона не знаходилася: під спекотним сонцем Єгипту, під сірим і дощовим небом Німеччини, чи на березі Середземного моря в Греції.

Вона завжди і в усьому намагалася відшукати радість, навіть у малому У ній жив неприборканий дух. Самозабутньо, ночами, навчалася мови: болгарської, іспанської,

латиської, давньогрецької, італійської, польської, німецької, не кажучи вже про англійську і французьку. Глибоко цікавилася географією, історією Сходу та східних культур, історією мистецтва і релігій. А для своїх молодших сестер у 19-річному віці написала підручник «Давня історія східних народів». Схід цікавив і вабив її як щось незвичайне, незбагненне. Михайло Павлик - український письменник і суспільний діяч - згадував про одну із зустрічей із поетесою у Львові в 1891 році: «Леся просто приголомшила мене своєю освіченістю і тонким розумом. Я думав, що вона живе лише поезією, але це далеко не так. Для свого віку це - геніальна жінка. Ми говорили з нею дуже довго, і в кожному її слові я бачив розум і глибоке розуміння поезії, науки і життя!» [7, с. 58].

Одним із провідних напрямків творчого пошуку Лесі Українки була тема Сходу, який відкрився перед нею у різних вимірах. Насамперед через власні враження під час лікування у Єгипті, тривалого перебування на Кавказі, в Криму і через переклади поезії західноєвропейських поетів.

Цикли «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Весна в Єгипті», драматичні твори «В катакомбах», «Йоганна, жінка Хусова». «Айша та Муххамед» та інші твори дають змогу виділити тему Сходу в творчості поетеси в окреме русло її уподобань. Це помітив Іван Франко, характеризуючи вірші, опубліковані в журналі «Вісник» за 1899 рік: «Оба ті вірші мають орієнтальну закрутку: «Східна мелодія» і «Жидівська мелодія», та в обох видно за туманом туги та ризигнації безмірно ніжне, щире чуття і при тім таке багатство колориту, якого не повстидався б і справді орієнтальний поет» [1, с. 13].

Теми, сюжети і образи, які поетеса черпає зі східної літератури, не є лише матеріалом дії естетичної насолоди. Леся Українка дає своє трактування, свою концепцію, при якій освячені традицією герої і героїні постають перед нами в іншому плані, відкриваються інші, нові якості» [7, с. 14].

Поезія Лесі Українки показує вміння поетеси проникати в поетичний дух різних народів та епох.

На думку О. Т. Гончара, «монументальні узагальнені світові образи ... давали місткий, високих концентрацій матеріал для роздумів про корінні питання людського буття, про оті, так звані «вічні проблеми», що завжди хвилювали митців. Вдивляючись в єгипетську давнину, створюючи характер античної дівчини або раба-неофіта, вводячи в українську літературу таких героїнь як Міріам або Кассандра, поетеса всюди залишалася пристрасною гуманісткою, співцем людини» [2, с. 420].

Заглиблюючись у внутрішній світ арабів, єгиптян, греків, євреїв, Леся думала про Україну, писала про сучасні їй проблеми та обставини. «А що вибрала такий, власне, екзотичний одяг для своїх творчих задумів, то не тому, щоби відпалюватися від нас, а тому, що так їй було краще, мала більше внутрішньої свободи» [3, с.133].

Хоча східних мов поетеса не знала, для неї основними шляхами появи східних мотивів були: власні спостереження під час перебування в Криму, на Кавказі, в Єгипті, де Леся Українка лікувалася; перекладна література з творів східних авторів та фольклору, науково вивірені переклади, яким вона надавала поетичної форми; наукові твори про Схід, західноєвропейська література, створена під впливом Сходу; спілкування з українськими сходознавцями, зокрема з А. Ю. Кримським.

Східна література не була лише тлом, поетеса глибоко пропускала через серце події, образи і твори: «Я занадто горіла, коли її писала, - зазначає поетеса про поему «В катакомбах», — й ідея занадто мені близька» [5, с. 150].

Розробляючи орієнтальні теми, Леся Українка завжди надавала їм активного сучасного звучання. Ряд філософсько-естетичних проблем, почерпнутих зі Сходу, вона розвивала на рідному ґрунті. Сюжети її творів - не копіювання життя далеких епох і народів. Під пером поетеси психологія людини з далекого минулого знала змін, її

думки, почуття підкреслювали вічні пошуки істини. Проте з історичного погляду при передачі духу епохи. Леся Українка максимально відтворює реалії настільки, наскільки це відповідає її уяві про нього.

Поетеса використовувала творчість різних народів Сходу, східні образи і сюжети створювала не всі підряд, а лише ті, які хвилювали її уяву і були співзвучні з сучасністю.

У циклі «Кримські спогади» Леся Українка описала свої враження і думи, нав'язані природою, східною архітектурою, давніми переказами, віруваннями («Мердвен») [4, с. 446]

У циклі «Весна в Єгипті» поетеса згадує імена з єгипетської міфології, легенду про народження Єгипту використовує характерні риси східної природи, майстерно описує її. Наприклад, вітер «Хамсін» в образі вогнедишного чудовиська:

Рудий Хамсін в Єгипті розгулявся,

Жагою палений, мчить у повітрі.

Черпаючи пісок сухими крильми.

І лише густим полум'ям пекучим [4, с. 363].

Типовим для «східної» творчості Лесі Українки є діалектичний розвиток думки, де закономірною є боротьба контрастів.

В останні роки свого життя Леся Українка глибше зацікавилася Сходом У книзі «Екбаль-ганем» простежуються аналогії з «Бейрутськими оповіданнями» А. Ю. Кримського. Це плід безпосереднього враження письменниці, що зустрічалась з арабським світом віч-на-віч у Єгипті.

У своїй літературній діяльності поетеса створює нове світобачення в центрі якого - проблема свободи.

Для Лесі Українки література Сходу - це світ у Всесвіті, з його особливостями і неповторністю.

Для здобувачів освіти Київської гімназії східних мов №1, які навчаються східних мов, східні мотиви творчості Лесі Українки особливо цікаві.

Література

1. Веркалець М. Схід — джерело письменницького натхнення А Кримського. *Вісник журналістики*. Київ: Київський держуніверситет, 1998. С. 15-20.
2. Гончар О. Твори в 7-ми томах. Київ. 1988. Т. 6. С 415-423.
3. Євшан М. Леся Українка. Київ: Сучасність, 1996. №3-4. С. 133-136.
4. Українка Леся. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 1. 446 с.
5. Українка Леся. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1979. Т. 12. 694 с.
6. Українка Леся. Твори в 5 томах. Київ: Художня література, 1952. Т. 2. 346 с.
7. Росошинська Н. Л. Леся Українка. Київ: Радянська школа, 1979. 276 с.